

Még egy kis apróság a vége után

Az élet szar dolog,
Ha végiggondolod.
Csak vicc, s poénak ott van a halál.
De lent az emberek
Hadd nevessenek!
Csak ne feledd, a színpadon ki áll!
Mindig lásd meg a halál szép oldalát!

Az alig három hónapja elhunyt Graham Chapman búcsúztatásán énekeltem ezt a Szent Bertalan kórház nagytermében a nagyszámú gyülekezetnek, akiknek zsoltáros papírokon kiosztottuk a dal szövegét. Érzem, hogy hatalmas kacaj van készülőben. A Python már megint finoman átcsúszott az anglikán egyház paródiájába.

Graham rákban halt meg, kiváló időzítéssel, 1989. október 4-én, a *Monty Python Repülő Cirkusza* első felvétele huszadik évfordulójának az előestéjén, ami miatt egy hatalmas ünnepi partit kellett visszamondani. Terry Jones szerint a világon senki nem rontott el még ilyen jól partit. Most pedig azért gyűltünk össze a kórházban, hogy megemlékezzünk erről a csodálatos orvosbohócról, és az esemény valóban kezdett egyre hülyébb lenni. Folyton arra számítottam, hogy belép a Graham által alakított ezredes, és leállítja az egészséget.

A búcsúztatás hamarosan el is kezdett egy nagy viccbe átfordulni, szomorú alkalomból először mulatságos, majd hangosan jókedvű délutánná válni, ahogy egyik komikus a másik után sorolta a Grahammal kapcsolatos történeteket. Valószínűleg nem is lehetett volna másként; hogy egy ilyen sok vicces embertől hemzsegő esemény sokáig komoly maradjon, és a komédia csak ömlött kegyesen, úgyhogy a végére a nevetés mindenkit felszabadított a bánat alól.

John Cleese kezdte, mindenkit meghökkentve a papagáj-jelenet paródiájának szavalásával – „Graham Chapman nincs többé, megtért a teremtőhöz, lehullt a függöny és ő már az angyalok karában énekel”. Azt mondta, Graham sosem bocsátotta volna meg neki, ha nem így tett

volna. Mondandóját azzal az állítással zárta, hogy szerinte ő az első ember, aki a „bazmeg” kifejezést kimondja egy búcsúztatón.

A Fred Tomlinson énekegyüttes elénekelte mindnyájunkkal a „Jeruzsálem” – vagy ahogy Graham énekelné, „Jeluzsárem” – című dalt japánul.

Ide én alany nyiramat!
Dáldámat is hadd emerem!
A ferhők ketté nyírjanak!
Ide én tüzes szekelem!
(*Tóth Eszter fordítása*)

Tim Brooke-Taylor felolvasta a masszázsszalonos részt ebből a könyvből. Mike Palin, szokás szerint hangosan jókedvűen, arról mesélt, hogy Graham éveken keresztül mindig késett. Kihasználva Michael legendás kedvességét, rávette ugyanis, hogy vegye őt föl próbára menet, mert úgyis „útba esik” neki. Michael, mivel nem tudott nemet mondani, húsz percig ücsörgött az autóban és főtt a saját levében Graham lakása előtt, és mindig késve érkezett a próbára Graham kíséretében, aki egyáltalán nem kért bocsánatot. Olykor ezeknek a reggeli virrasztásoknak az alkalmával fiatal férfiak dugták ki a fejüket az emeleti ablakon, és olyasmiket mondtak, hogy „Egy perc és lent van” vagy „Mindjárt kész”, ami csak tovább dühítette Michaelt. Most bevallotta, hogy előzőleg nem értette, vajon mi is az értelme ennek az egész huszadik jubileumi cuccnak, de Graham halála végül valamivel közelebb vitte a megértéshez. És nagyon őszintén közölte velünk bizalmasan, hogy szerinte Graham igazából ott van velünk a teremben. Na jó, ha még nem is, de húsz percen belül biztosan ott lesz...

Graham Chapman buggyant volt. Ez kiderül ebből a könyvből is. Elvégre is négy ember kellett hozzá, hogy meg tudja írni az önéletrajzát. Végül is érthető, hiszen körülbelül négy ember élte az életét is. Volt a csendes, pipázó, tweedzakós orvos, aki bonyolult orvosi dolgokat tudott világosan elmagyarázni egy laikusnak, és közben gond nélkül diagnosztizált betegségeket és készített el gyógyszereket; volt a csendes, pipázó író, aki egész nap csak ült és hibajavító folyadékkal festette a körmét, közben pedig olykor a legfurább megjegyzéseket tette, vijjogott, „Betty Marsden”, az angol komika nevét kiáltotta, és parancsokat osztogatott, hogy énekeljük el az „Only Make Believe” című

countryzenei slágert vinnyogó hangon; volt a csendes, pipázó homo-szexuális, aki gond nélkül levitt egy kínai fiúkból álló társaságot a reggelihez egy rendkívül burzsuj német elővárosi szállodában, amitől per-sze az igazgatónő hisztérikus rohamban tört ki, és ami végül azzal a ké-réssel zárult, hogy költözzön el egy erre alkalmasabb műintézménybe; és volt a csendes, pipázó alkoholista, aki bármilyen ivászatot zűrzavar-rá tudott változtatni azáltal, hogy megivott egy fél szeszfőzdet és aztán csúszott-mászott a padlón, megcsókolta az összes férfit és megtapogat-ta az összes nőt.

De nem mindig volt ilyen jó a társaságában. Nem tudta eltalálni, hogy hol a határ; különösen akkor nem, ha az ember megpróbált rajta segíteni. A színpadi műsorunkban, hála a jó szokásának, hogy a számok között mindig ivott egy kortyot, gyakorta késett, és ilyenkor Michael Palin és Carol Cleveland ott vártak rá a színpadon. Az egyik este John és én is a fejünkbe vettük, hogy kitöltjük a kínos csöndben eltelő időt, amíg nem jön, és mind a ketten igencsak meghökkentünk, amikor egy-mással néztünk szembe a színpadon. Átvettük Graham szerepét és egy-mással versengve játszottuk, amíg Graham fortyogva és füstölögve fel nem tántorgott. A csendes hálaszavak helyett, amiket vártunk a műsor után, teljesen bedühödött ránk, ordítozott és kiabált. Többször nem próbálkoztunk.

Jonathan Lynn szerint Graham volt az egyetlen igazi anarchista a Monty Pythonban. Igazából csak a káoszban érezte jól magát. Szeren-csére a Monty Pythonban ez jó nagy volt. Emlékszem, hogy a tévéso-rozat felvétele közben Graham Bigglesnek öltözve beugrott egy bank-ba, hogy beváltson egy csekket, és azt mondta a hökkent pénztárosnak: „Semmi gond, orvos vagyok.”

Igazából Brianként teljesedett ki. Nem sokkal korábban, fájdalmas körülmények között kigyógyították az alkoholizmusából, és ő a rá jel-lemző elkötelezettséggel vetette bele magát annak az embernek a sze-repébe, akit összetévesztenek a Messiással. Nemcsak hogy hosszú órá-ig forgatott mindennap, hanem ahelyett, hogy hozzánk hasonlóan el-vánszorgott volna úszni vagy aludni ebédidőben és este, visszavedlett orvosá, és rendelt a stábnak és a helyi tunéziaiaknak.

Van valami vérfagyasztó abban, hogy amikor egyik reggel az ember megérkezik a munkába, egy kereszt várja, amin a saját neve szerepel. Három napot töltöttünk megfeszítve, ami bizony élessé teszi az elmét. Gyanítom, hogy mindannyiunk számára fontos volt, de David Sher-

lock később elmondta nekem, hogy Graham számára különösen nagy jelentőséggel bírt, mert végre megtanult együtt élni saját magával.

Megrázó őszinteség hatja át ezt a könyvet – az igazság ragyogása, amit csak egy önjelölt hazug tud elérni. Olyan tények és történetek sor-jáznak vidáman az épülésünkre, amiknek az eltitkolásáért még a saját nagyanyánkat is megöltük volna. Ez az élet vígjátékként szemlélve, amit csak egy orvos láthat, aki állandóan szembesült a testünkben zaj-ló vígjátékkal.

Azt tanította, hogy ne tiszteljük az orvosokat – elvégre csak ex-or-vostanhallgatók – és hogy legyünk őszinték az érzelmeinkkel kapcso-latban. „Még mindig jobb, mintha elfojtanánk őket. Ki merné állítani, hogy egyszer vagy másszor nem gyújtott fel valamilyen fontos középü-letet? Egy biztos: én gyújtottam!” Így hangzana valahogy a hitvallása.

1989 októberében, miközben Graham haldoklott, én a Python-dalok gyűjteményes kiadását szerkesztettem, és hiába kerestem a Graham és én általam írt „Orvosi szerelmes dal” című szerzemény ere-deti felvételét. Végül aznap találtam meg, amikor meghalt, és patakzot-tak a könnyeim az arcomon, miközben hallgattam, ahogy Graham azt énekli:

A testem a tudományra hagytam,
De sajnos nem kellett nekik.

Eric Idle, 1991. április